

REISZ T. CSABA*A felhőkergető, esőcsináló kataszteri mérnök*

Vozáry Pál (1850–1918)*

A *Catastrum* előző számában az állami tisztviselők illetményének egységes rendezésére alkotott törvény kapcsán ismertettük a kataszteri felmérési tisztviselők magasabb rangosztályba sorolásukra vonatkozó, az országgyűléshez címzett kérvényét.¹ A dokumentum egyik aláírója Vozáry Pál mérnök volt, akinek színes életútja a kataszteri személyzet sokoldalú tagjainak számát gyarapítja, ezért annak legalább részleges felvillantására törekszem.²

Családja, tanulmányai

A rimaszombati evangélikus gyülekezethez tartozó Vozáry Pál polgári szabómester és felesége, Planka Anna három gyermeke ismert a helyi anyakönyvekből: a „hártvás torokcsíkban” elhunyt Emília Matilda (1847. január 11./*13. – 1848. január 26.), Pál Móríc (1850. november 20./*22.), valamint az „aszkorbán” elhunyt Emília Anna (1856. április 13./*17. – december 15.).

A gyermekek keresztszülei Paczek Móríc orvosdoktor és felesége, Rigó Emília voltak.³

Az ifjú Pál alapfokú tanulmányait helyben, középfokú tanulmányait ugyanott és Iglón végezte. 6. osztályos korában a rimaszombati egyesült protestáns főgimnáziumban 1867. június 23-án tartott Kazinczy-ünnepélyre két művet is készített: *Csak egyszer él az ember* (próza) és *Múltam és jövőm* (vers).⁴ A következő évben átkerült az iglói evangélikus főgimnáziumba, ahol 1869-ben leérettségizett.⁵

Kataszteri felmérési szolgálati törzslapja szerint Pál a budai műegyetemen három évet tanult, az első kettőt (1869/1870, 1870/1871) rendes, a következőt rendkívüli hallgatóként. Mindhárom évről bemutatta bizonyítványát a kataszteri szolgálatba lépése alkalmával.⁶

1882. november 25-én Kecskeméten feleségül vette a református Katona Emmát (Borosjenő, 1856. október 4. – Budapest, 1939. január 9.), házasságukban négy gyermek

* A kutatásokat 2013–2015-ben az OTKA K 105 886 projekt támogatásával végeztem.

1 REISZ T. CSABA: A felmérési tisztviselők kérvénye magasabb rangosztályba sorolásukról (1892). *Catastrum*, 3. (2016) 2:35–46.

2 A tisztviselői kar bérezésének érdekében később is hallatta hangját (1895), amikor a budapesti mérnökök kérvényéhez a szegediek külvéleménnyel csatlakoztak. *Kataszteri Közlöny* (= KK), 4. (1895) 4:10–11.

3 Rimaszombat evangélikus gyülekezetének anyakönyvei a FamilySearch (www.familysearch.org) oldalán érhetők el. A születési dátumot *-gal jelöltem a keresztesítés időpontja követi. Idősebb Vozáry Pál kézműves 1858. június 25-én tüdőszövőrában hunyt el, az anyakönyvi bejegyzés szerint 48 éves korában, születési helye Liptómagyarfalva. A „hártvás torokcsík” bizonyára a hártvás torokgyík (diftéria), az „aszkor” legyengüléssel, sorvadással járó betegség, általában tüdőkór.

4 BODOR ISTVÁN: *A rimaszombati egyesült protestáns főgimnázium története*. Rimaszombat, 1899. 224.

5 PÁKH KÁROLY: *Az Iglói Ág. H. Ev. Főgymnasium története*. Igló, 1896. Az iglói főgymnasiumban (1866–1895) érettségi vizsgát tett tanulók névsora. Kérésre az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársa, Borostyániné Rákóczi Mária átnézte a gyűjteményünkben megtalálható rimaszombati és iglói iskolai értesítőket. Vozáry a rimaszombati gimnázium V. osztályos tanulójaként szerepel az 1865/66. tanévben, de a következő évi értesítőben már nem. Az iglói gimnáziumban 1867–1869 között szerepel VII–VIII. osztályos tanulóként. A kollégánál előzőleg segítségét ezúton is köszönöm.

6 Kiss Márton, a Budapesti Műszaki Egyetem levéltárosa tájékoztatása szerint „az építőmérnök hallgatók törzskönyvi nyilvántartásának 1. kötete az 1882/83. tanévvel kezdődik. A végzett hallgatók törzskönyvei korábbiak, ezekben a Műegyetem 1871-es átalakítása után oklevelet szerettek szerepelnek; az 1. számú oklevél 1873-ban kelt. Az 1873 után oklevelet szerettek névjegyzékét az Egyetem meg is jelentette. Ebben a kötetben a műegyetemi szakosztályokban oklevelet nyertek mellett azoknak a névjegyzéke is megtalálható, akik a Műegyetemtől úrbéri földmérő oklevelet kaptak, de egyik jegyzékben sem szerepel Vozáry Pál neve”, ahogy a korabeli műegyetemi levéltári iratokban sem. A kollegiális segítséget ezúton is köszönöm.

■ Vozáry Pálné Katona Emma 1888 előtt (Doctor Albert pesti fényképész felvétele, MNL BKML)⁹

született, akik mindegyike azonos nemű szülőjük vallását követte.⁷ Emma édesapja Katona Zsigmond (1828–1902) gyógyszerész volt, aki 1854-től Borosjenőn, majd 1867-től Kecskeméten volt patikus.⁸

Vozáry Mária Madlaine Anna Gabriella (Cegléd, 1884. március 23. – Kaposvár, 1975.

január 8.) Fóris Richárd Keresztély (*1876–†1941 előtt) cs. és kir. kapitányhoz, báró Appel szarajevói hadtestparancsnok parancsörtsztjéhez ment feleségül Budapesten 1912. július 1-jén, a Szilágyi Dezső téri református templomban, bár az ifjú férj római katolikus vallású volt.¹⁰ E házasságból született Viktor, majd vitéz Fóris Miklós m. kir. főhadnagy (Budapest, 1918. március 4.), aki 1942. augusztus 8-án Székesfehérváron vette feleségül Pallay Gizellát, Pallay István és Halmosi Gizella lányát, esküvői tanúja Werth Henrik volt.¹¹ A házaspár harmadik gyermeke Anna, aki Józán András felesége lett, gyermekeik András, Anna és Gábor.

Vozáry Pál (Kecskemét, 1887. augusztus 22. – Budapest, 1967. május 23.) okleveles gépészmérnök, 1911–1912-ben Korneuburgban önkéntesként szolgált a cs. és kir. vasútezenél. 1914 júliusában az 5. tábori vasúthoz vonult be és az olasz fronton harcolt. Az év végén kórházba került, majd Kistapolcsányra, József főherceg birtokára. 1915-től a Hadügyminisztérium elektromos referense, majd a felállított elektrozászlóalj parancsnoka. 1916 májusában ismét az olasz frontra, 1917 decemberében pedig kórházba került. 1918-ban Villachban szolgált, majd századparancsnokként a pöcksteini arzénbányába vezényelték.¹² A két világháború között műszaki irodát vezetett, felvonójavítással és karbantartással, villanszereléssel foglalkozott, majd villamossági és vízvezeték-berendezési vállalatot vitt. A világháború végén elhagyta Magyarországot, mert a gyászjelentése szerint az „aranydiplomás mérnök 22 évi dél-amerikai távollétéből hazatért meghalni”.¹³

7 Katona Emma haláláról: Halálozás. *Budapesti Hírlap* (= BH), 59. (1939) 9:8.

8 Katona Emma családjáról – Vozáry Pálra és a családjára vonatkozó adatokkal is – alapos összefoglalást nyújt: *Katona Józsefvisszaemlékezése*. Szerk., jegyz. és bev. tan.: MAGOS GERGELY. Bp., 2015. (= MAGOS, 2015) A kötetből vettem a családi adatokat, de több esetben pontosítom azokat.

9 A Vozáry család fényképeinek lelőhelye: Magyar Nemzeti Levéltár (MNL) Bács-Kiskun Megyei Levéltára (BKML), XIII.6.a. A Katona család iratai, Képek, fényképek. 21. doboz. Ebben önálló boríték (tétel) Katona Emma Vozáry Pálné és családja. A levéltárban a Vozáry család tagjainak a Katona család több tagjához intézett leveleit is őrzik (XIII.6.b. A Katona család iratai, Katona családtagok). Az MNL BKML a cikkhez digitalizálta a fényképeket és annak közzétételéhez hozzájárult, munkájukat ezúton is köszönöm.

10 Házasság. BH, 32. (1912) 153:13.

11 A családi adatokra l. a Magyar Családtörténet-kutatók Egyesülete (www.macse.hu) adatai között megtalálható anyakönyvi adatbázist.

12 JACOBI ÁGOST: *Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban*. Bp., 1938. (= JACOBI, 1938) 332., 536–537.

13 A gyászjelentést l. www.rakovszky.net.

▪ Ifj. Vozáry Pál az I. világháborúban (JACOBI, 1938)

Vozáry Emma Kornélia (Szeged, 1890. június 25. – Budapest, 1968. október 15.) 1927. június 21-én Budapesten feleségül ment az akkor már elvált Zolnay Jenő Imre Szilárd (†Budapest, 1930. július 14.) evangélikus nyugalmazott miniszteri tanácsoshoz, Zolnay Jenő és Grum Mária gyermekéhez. Az egyik házassági tanúja testvére, Vozáry Pál volt.

Vozáry József (? , 1895. március 12. – Doberdó, 1915. december 4.) igen fiatalon, az első világháborúban, az olasz fronton esett el. „*Vincentiniben temették el, sírja fölé Mussolini, mint galambosi Kiss József marsalai hős honvéd főhadnagy, török lovas őrnagy és olasz királyi alezredes unokaöccsének, gyönyörű szép síremléket állíttatott és azt virággal boríttatta, melyről a családot az olasz hadügyminisztérium útján értesítette, minden tagjának egy fényképet küldve.*”¹⁴

▪ Vozáry Madlaine, Pál és Emma 1893 körül (Fanto és Kluge felvétele, MNL BKML)

A kataszter szolgálatában

Vozáry Pál előmeneteléről elsősorban a kataszteri felmérésnél felvett szolgálati törzslapja nyújt adatokat, amelyet jól kiegészít a Magyarország tiszti cím- és névtára, valamint a hivatalos előléptetéseket közlétező *Budapesti Közlöny*, *Kataszteri Közlöny*, *Budapesti Hírlap*, *Pénzügyi Közlöny*, *Pesti Napló*.¹⁵

Vozáry az iskolai tanulmányait követően azonnal állami szolgálatba lépett. Magyarul

¹⁴ JACOBI, 1938. 537. MAGOS, 2015. 6.

¹⁵ Életrajzi adatai és a kataszteri felmérésnél eltöltött szolgálati viszonyai: MNL Országos Levéltára (= OL), S 92 Az Országos Földmérési Intézet vegyes iratai, No. 25/8. Régi szolgálati és minősítési táblázatok, T, U, V, W, Z nevéek. fol. 268–271. Az egyes beosztásoknál ezt külön nem jelölöm. A hivatalos közlönyök és hírlapok a kinevezésekről és előléptetésekről általában a Személyi hírek, Kinevezések, Előléptetések címek alatt tudósítanak, ezeket a címeket az alábbiakban külön nem jelölöm.

■ Vozáry József (MNL BKML)

tökéletesen, németül elég jól beszélt és írt, franciául elég jól beszélt. A katonai szolgálatra alkalmatlan lehetett, mert 1882. december 31-én véglegesen törölték a honvédségi nyilvántartásból.

1873. december 25-én végleges felmérési növendékként esküt tett és belépett a kataszteri felmérés állományába. A temesvári 5. felmérési felügyelőségénél kezdett el dolgozni, 400 forint segélyt és 240 forint munkaátalányt kapott, majd 1877. március 1-jétől mérnöksegéd (500 forint fizetéssel és 300 forint munkaátalánnyal).¹⁶

1881. május 1-jétől segédmérnök lett és áthelyezték a 8. felmérési felügyelőséghez (Vác, majd Nagyvárad), fizetése 500 forint, munka-

■ Vozáry Pál 1889 előtt, Nagyváradon (Fekete Sándor nagyváradai fényképész felvétele, MNL BKML)

átalánya 400 forint, majd 1884. április 1-jétől III. osztályú mérnöké léptették elő (fizetése 600 Ft, munkaátalánya 500 Ft).¹⁷

1889. május 1-jétől áthelyezték a 6. felmérési felügyelőséghez Gyöngyösre II. osztályú mérnökként (800 Ft fizetés, 500 Ft munkaátalány).¹⁸

A tisztí címtár szerint 1891-től, szolgálati törzslapja szerint 1893. április 1-jétől a szegedi 2. (helyszínelési) felmérési felügyelőséghez került mérnökként (800 Ft fizetés, 330 Ft lakpénz, 500 Ft munkaátalány), majd 1895. október 1-jétől a szegedi 10. felmérési felügyelőségénél dolgozott hasonló beosztásban, az új bértáblázat szerint 900 Ft fizetéssel, 245 Ft

16 1873–1881 között Temesváron az 5. felmérési felügyelőség (= ff.) állományában. *Magyarország tisztí czim- és névtára* (= MTCN), Bp., 2. (1875) 106. felmérési növendék; 3. (1879) 121. mérnöksegéd. Mérnöksegéddé kinevezése: *Budapesti Közlöny* (= BK), 11. (1877) 40:1325.; *Pénzügyi Közlöny* (= PK), 4. (1877) 8:101.

17 1881–1889 között (segéd)mérnök a 8. ff.-nél: MTCN, Bp., 4. (1884) 158. Vác; 5. (1886) 193. Nagyvárad; 6. (1887) 193. Nagyvárad. Harmadosztályú mérnökké kinevezése: BK, 18. (1884) 82:3.; PK, 11. (1884) 15:281.

18 1889–1891 között Gyöngyösön mérnök a 6. ff.-nél MTCN, Bp., 7. (1888) 238.; 8. (1889) 239.; 9. (1890) 206. Másodosztályú mérnök: PK, 16. (1889) 12:496.

■ Vozáry Pál szegedi működése idején (Keglovich Emil felvétele, MNL BKML)

laktársaival és 320 Ft munkaátalánnyal. 1896. december 16-tól főmérnök (1100/280/400 Ft), 1899. július 1-jétől magasabb fizetéssel (1200/280/400 Ft), amely ismét emelkedett 1901. április 1-jétől (2400/560/1000 korona).¹⁹

1903. január 1-jétől a Szombathelyen újonnan felállított 15. felmérési felügyelőséghez ke-

rült főmérnökként (2400/560/1000 K és további 500 K pótlékkal).²⁰ A felügyelőség Győr és Moson vármegyék területén végezte a részletes felmérést és a mérnöki helyszínelést, ennek helyettes vezetője lett Vozáry Pál.²¹ Mint szombathelyi felmérési felügyelő 1906. december 12-én Pápán Móricz Vince pénzügyminiszteri osztálytanácsos kíséretében a város polgármesterével, Mészáros Károllyal a kataszteri hivatal elhelyezéséről tanácskozott.²²

1905 kora ő szén Budapestre helyezték ugyancsak főmérnökként a 9. felmérési felügyelőségre (Fő utca 34.), itt dolgozott mindaddig, amíg a Földművelésügyi Minisztérium át nem vette.²³ Vozáry Budapestre kerülésének egyik fő oka az volt, hogy primitív eszközökkel végzett megfigyelései ellenére jóslásai annyira megbízhatóak voltak, hogy munkáját a földművelésügyi miniszter is támogatta. „A magyar állam talán annyit megtehet, el is bír, hogy egy az időjóslás ily gyakorlati eredményeit felmutató egyénnek, mint Vozáry, adja meg az időt és anyagi eszközöket arra, hogy rendszerét tökéletesítse s a köz érdekében hasznosítsa.”²⁴

Vozáry Pál 1906-ban Szombathelyről Budapestre költözött, és először a II. kerület, Donáti u. 8. szám alatt lakott, majd 1907 őszén a Donáti u. 2-ben, 1913 augusztusától pedig az I. kerületi Átlós u. 26-ban.²⁵

1903 és 1908 között öt alkalommal (1903. ápr. 21., 1904. ápr. 23., 1905. okt. 6., 1907. jan. 30., 1908. márc. 2.) minősítették előjárói, a felmérési felügyelők. Ezek szerint felfogása mindig

19 1891/1893–1903 között Szegeden (fő)mérnök a II. helyszínelési felmérési felügyelőségnél: *MTCN*, Bp., 10. (1891) 220.; 11. (1892) 226.; 12. (1893) 226.; 13. (1894) 232.; 14. (1895) 232., majd főmérnök a 10. ff-nél: 15. (1896) 250.; 16. (1897) 297.; 17. (1898) 319.; 18. (1899) 339.; 19. (1900) 321.; 20. (1901) 325.; 21. (1902) 335.; 22. (1903) 331. A *KK* szerint 1893-ban bízták meg Vozáryt a mérnöki nyilvántartással: *KK*, 2. (1893) 3:15. (Előléptetése a X. fizetési osztály 2. fokozatába: *KK*, 4. (1895) 9:11.; *PK*, 22. (1895) 24:476.. Főmérnökké kinevezése a IX. fizetési osztály 3. fokozatába: *KK*, 6. (1897) 1:22.; *BK*, 31. (1897) 4:1.; *BH*, 17. (1897) 7:8.; *PK*, 24. (1897) 1:5.; *Pesti Napló* (=PN), 48. (1897) 7:10.; ugyanazon fizetési osztály 2. fokozatába: *PK*, 26. (1899) 22:1492.

20 1903–1905 között Szombathelyen főmérnök a 15. ff-nél: *PK*, 30. (1903) 1:11. ; *MTCN*, Bp., 23. (1904) 173.; 24. (1905) 184. 21 *BH*, 23. (1903) 1:16.

22 Személyi hír. *Pápai Hírlap*, 3. (1906) 50:5.; Személyi hírek. *Pápai Közlöny*, 16. (1906) 50:4.

23 1905–1909 között Budapesten főmérnök a 9. ff-nél: *PK*, 32. (1905) 24:552. ; *MTCN*, Bp., 25. (1906) 195.; 26. (1907) 196.; 27. (1908) 196.; 28. (1909) 207. *Budapesti Czim- és Lakásjegyzék* (= *BCL*). Bp., 18. (1906–1907) 24.; 19. (1907–1908) 376.; 20. (1908) 392.; 21. (1909) 404. *KK*, 14. (1909) 9:221.

24 A „Meteor” válsága. *Köztelek*, 17. (1907) 49:1331.

25 *BCL*, Bp., 18. (1906–1907) 24.; 19. (1907–1908) 376.; 20. (1908) 392., 1924.; 21. (1909) 404., 2007.; 22. (1910) 315., 1986.; 23. (1911) 330., 939., 2119.; 24. (1912) 347., 1000., 2252.; 25. (1913) 356., 2269.; 26. (1914) 363., 2435.; 27. (1916) 370., 2514. Vegyesek. Lakcímváltozások. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 47. (1913) 34:580. 1907. november 1-jétől a Donáti u. 2. lett a *Meteor* szerkesztőségének címe, ekkor költözhetett át Vozáry az új lakásába.

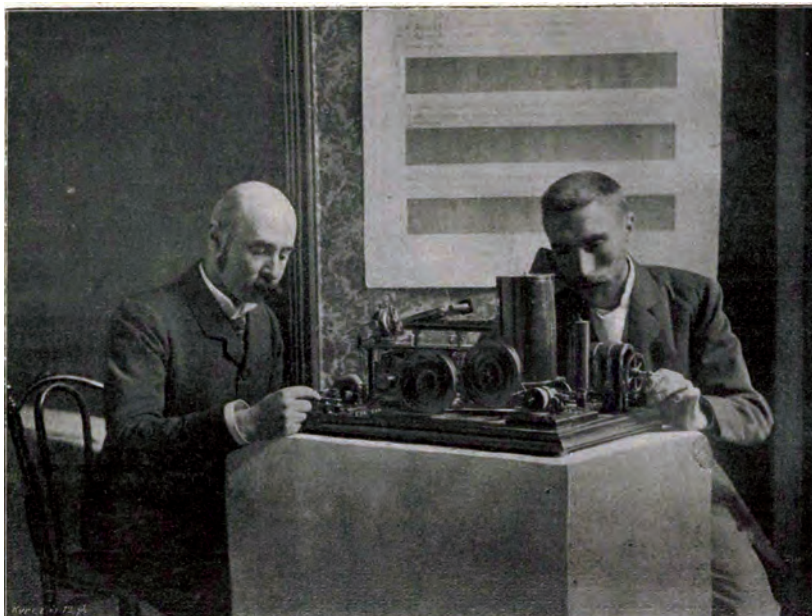
gyors (II, legjobb: I), ítélőképessége helyes (II), szorgalma kellő (III), előadása szóban és írásban is értelmes (II), szakképzettsége ha nem is alapos és terjedelmes (I), de kiterjedt (II) a mérnöki nyilvántartásnál, illetve felmérésnél. Magaviselete kifogástalan (II), majd 1905-től példás (I), 1908-ban megjegyezték róla, hogy türelmetlen, nincsen kitartása.

Az MNL OL Kataszteri gyűjteményében több dokumentum is őrzi Vozáry mérnöki munkájának keze nyomát. Sőregpuszta (Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.) magasságmérési kézikönyve, birtokrészleti jegyzőkönyve, talajhasználati kimutatása, számolati jegyzőkönyve és felvételi előrajza (1882–1883), Algyő (Csongrád vm.) birtokrészleti (1882–1883) és számolati jegyzőkönyve (1886), Mindszent (Csongrád vm.) birtokrészleti jegyzőkönyve (1882–1883), Kunmadaras (Jász-Nagykun-Szolnok vm.) birtokrészleti, számolati jegyzőkönyve és felvételi előrajzai (1884), Kunágota (Csanád vm.) számolati, bemérési, birtokrészleti jegyzőkönyve és felvételi előrajza (1896), Szentés város be-

mérési jegyzőkönyve (1897, 1902), birtokváltás-jegyzéke (1896–1898), Battonya (Csanád vm.) birtokváltás-jegyzéke (1898), Bácsalmás (Bács-Bodrog vm.) számolati és birtokrészleti jegyzőkönyve (1899–1901), Csátalja (Bács-Bodrog vm.) számolati jegyzőkönyve (1891–1893) őrzi munkássága emlékét. Az MNL Heves Megyei Levéltárában őrzött térképek közül Pély (1881) és Bükkszentkereszt (1888) kataszteri térképét készítette ő.²⁶

A gyorstávíró támogatója

Vozáry Pál nagy érdeklődést tanúsított az elektromossághoz kapcsolódó technikai fejlesztések iránt. Ezek között is kiemelkedően sokat foglalkozott Pollák Antal (Szentés, 1865 – Budapest, 1943) és Virág József (Földvár, 1870 – Budapest, 1903) találmányával, a gyorstávíróval.²⁷ Szegedi kataszteri szolgálata idején a *Szegedi Napló* munkatársa is volt, és ebbéli kapcsolatait felhasználva arra biztatta a Szentésen megismert Pollákot,

■ Pollák Antal és Virág József a találmányukkal (*Új Idők*, 1899. 42:360.)

26 MNL OL, S 79 No. 1/2., No. 1/4., No. 289/2., No. 295/1., No. 295/4., No. 295/7., No. 295/9., No. 301/1., No. 301/6., No. 305/1., No. 309/3., No. 309/14., No. 309/16., No. 517/1., No. 517/9., No. 517/11., No. 613/1–3., No. 613/5–6.; B. HUSZÁR ÉVA: *A Heves Megyei Levéltár térképeinek katalógusa*. Eger, 2001. 238., 281.

27 Az 1898. és 1899. évi szabadalmak leírását l. az idén 120 éves szabadalmi hivatal (ma: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala) honlapján elérhető szabadalmi adatbázisban (<http://epub.hpo.hu/e-kutatas>).

28 A táviratozás csodája. *Új Idők*, 5. (1899) 41:338. Az új gyorstávírató gép. *Új Idők*, 5. (1899) 42:359–360.; Gyors sürgönyzés. *PH*, 21. (1899) 108:7.

hogy a lap hasábjain lépjen a nyilvánosság elé autotelegráfjával.²⁸

Vozáry maga is többször ismertette a találmányt és tudósított annak sorsáról. Az 1903-ban útjára indított *Meteor* című időjárás-előrejelző lapjának első évfolyamában több alkalommal beszámolt a találmányról és annak külföldi elismeréséről, így pl. a német császár Polláknál tett látogatásáról.²⁹ 1906-ban a Vasárnapi Újságban a gyorstávíró franciaországi sikeréről írt.³⁰ 1910-ben arról tudósított, hogy a francia elnök engedélyezte a közmunkaügyi és a pénzügyminiszternek a gyorstávíró nyilvános üzembevételét, egyelőre a párizsi és a vidéki sajtó részére. A hír kapcsán sajnálkozva jegyezte meg: „Vajon milyen turáni átok súlya az, hogy a magyar zsenialitás édes gyümölcse itthon sohasem érhetik meg, a nemzet fiai mint teljesen hazai termést sohasem élvezhetik közvetlenül, hanem mindig csak a külföld közvetítése útján, amely aztán nagy közvetítési díjakat fizettet meg velünk. Tehát fizetiünk akkor is a külföldnek, amidőn attól kaphatnánk hasonló szép nagyösszegeket. Sajnos, ez az átok már rajtunk van, vajon mely kor szabadít meg tőle? [...] Mennyire ránk férne mind a kettő, úgy az erkölcsi elismerés, mint az anyagi haszon. Nyugat-Európa elismerése megvédené minket ellenségeink minden rágaljától, az anyagi haszon pedig gazdagságot hozna nekünk, ami, azt hiszem, mindannyiunk véleménye szerint, nagyon ránk férne. Akkor azonban, mikor kezünkben volt a madár, nem kellett, eleresztettük. Ma már messze van tőlünk, megfognunk többé nem lehet, még ha akarnók sem. Vajon hány madarat fogunk még ezután is elbocsátani?”³¹

Tananyag-fejlesztés

Vozáry a kataszteri tevékenységtől messze eső tevékenységgel, taneszközök fejlesztésével is foglalkozott.

1897-ben az írás és szépírás elsajátításához hat, illetve tíz füzetből álló tankönyvet szerkesztett magyar és német nyelven, amelyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1898-ban engedélyezett a népiskolák III–VI. osztálya és a polgári iskolák számára.³² A tankönyvet gimnáziumokban is használták a szépírás oktatására, így pl. a bajai ciszterci gimnázium I. és II. osztályában 1900–1903 között a magyar, majd a német szépírás órán.³³ A könyveket még 1907-ben is forgalmazta a Tisza Testvérek budapesti könyvkereskedése, és azt részletesen ismertette az *Evangélikus Népiskola: a tankönyv „módszere segélyével a legegyszerűbb és legtermészetesebb módon tanul meg minden gyermek könnyedén nemcsak írni, hanem egyszersmind szépen is írni. E füzetek azonban nemcsak a tanulóra, hanem a tanítóra nézve is előnyösek, amennyiben felmentik ez utóbbit a táblára való írástól, sőt szakembernek sem kell lennie annak, ki e füzetekből tanít – miután ezek még öntanításra is igen alkalmasak, azért nevük is automatikus –, mégis általuk a legkönnyebb módon, a leggyorsabb eredmény érhető el úgy, hogy azon gyermekek közt, kik e füzetekből tanulták a szépírást, nincs egyetlenegy sem, akinek írása ne volna legalább tetszetős és könnyedén olvasható, valódi szépírókká pedig igen számosan lettek közülök. Az írni tanuló kezdő gyermek ezen módszer segélyével megtanul írni, mielőtt a betűket névleg még csak ösmerné is”*.³⁴

Vozáry a tankönyvkiadási vállalkozását olyanra komolyan gondolta, hogy szegedi ipara, vagyis a szépírási füzetekre alkalmazandó védjegyét lajstromba vetette és a füzetek címlapjára azt helyeztette.³⁵

Vozáry 1907-ben falitérképet készített a Naprendszeréről, amelynek iskolai használatát a vallás- és közoktatási miniszter engedélyezte. A térképről Kövesligeti Radó (1862–1934) csillagász készített bírálatot, eszerint a mű „egyla-

29 *Meteor*, 1. (1903) 1:1–3., 7:1., 8:1., 15:1., 22:2–3.

30 VOZÁRY PÁL: Egy magyar találmány sikere külföldön. *Vasárnapi Újság (=VU)*, 53. (1906) 29:471–472.

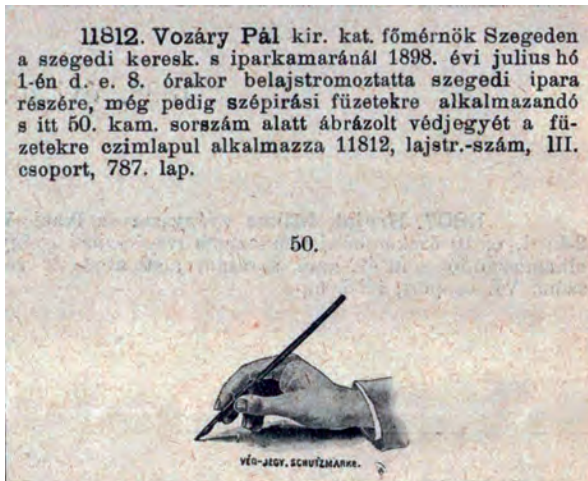
31 VOZÁRY PÁL: Az otthonról való táviratozás. Magyar találmány külföldön. *BH*, 30. (1910) 141:10.

32 VOZÁRY PÁL: Automatikus módszerű gyakorlatok az írás és szépírás megtanulására. Kiadja Sehulhof Károly könyv- és papirkereskedése Szegeden, 1898. *Hivatalos Közlöny*, 6. (1898) 5:97.; *Uo.* 7. (1899) 8:150. *Corvina*, 21. (1898) 7:38.

33 *Ciszterci rendi katolikus gimnázium*. Baja, 1899. 25.

34 *Evangélikus Népiskola*, 19. (1907) 10:296.

35 11812. lajstromszám, III. csoport, 787. lap. *Központi Értesítő*, 23. (1898) 93:1600.

■ Vozáry Pál védjegye szépírási füzetek számára, 1898

pos fali tabló. A bolygók helyzete a Nap körül, és láthatóságuk az égen 1923-ig bármely időpontra meghatározható. Bíráló a befogadását tanszerként ajánlja.³⁶ A térképet az *Evangelikus Népiszkola* mint itthon és külföldön egyedülálló taneszközt részletesen ismertette: „Ezen térkép heliocentrikusan és egységesen ábrázolja a 7 nagyobb bolygónak és földünknek napköri pályáját a síkban és pedig 1:5000 000 000 mérték arányban. E pályák valódi alakjukban és pontos méreteikben vannak rajzolatilag feltüntetve s azok körületein a bolygóknak évi, havi, sőt naponkénti útjuk megadva, úgyhogy a tanuló e térkép útján egy tekintettel nemcsak a bolygóknak a Nap és egymáshoz távolságainak arányairól, hanem egyszersmind a pályák alakja, a bolygók mozgássebessége és azoknak naponkénti pontos helyzetéről és még sok más e keretbe tartozó dologról nyer tiszta fogalmat”.³⁷

Bár ezt a térképet jelenleg nem ismerjük, az iskolai gyűjtemények alapos átnézésével van remény arra, hogy valahol megmaradt, mert a kultusztárca ajándékként számos iskolába eljutott (így pl.: besztercebányai evangélikus gimnázium, debreceni református főgimnázium és állami főreáliskola, egri állami gimnázium,

eperjesi evangélikus egyházkerületi kollégium, esztergomi bencés gimnázium és városi reáliskola, győri bencés gimnázium, gyulafehérvári katolikus főgimnázium, kolozsvári református kollégium, marosvásárhelyi katolikus gimnázium, továbbá Miskolc, Nagykanizsa, Nagykároly, Pozsony, Sepsiszentgyörgy, Székely Mikó Kollégium, Sopron, Székesfehérvár tanintézetek).³⁸

Időjósítás és a Meteor

Vozáry az 1890-es évek végétől „Meteor” néven rendszeresen készített hosszabb távú – egy hónapra vonatkozó –, többé-kevésbé beváló időjárás-előrejelzéseket, amelyek a *Szegedi Napló* hasábjain láttak napvilágot.

1903-ban önálló lapot alapított *Meteor* címmel, amelynek első évfolyama Szegeden

■ Vozáry Pál „Meteor” (MNL BKML)

36 Az Országos Paedagogiai Könyvtár és Tanszermúzeum Hivatalos Értesítője, 1. (1907) 4:50. Idézi: *A csillagászat magyar nyelvű bibliográfiája*. Szerk.: SRAGNER MÁRTA (<http://mek.oszk.hu/06400/06440>), hozzátéve, hogy „Bartha Lajos 2013-as megjegyzése: »Magát a Vozáry-féle tablót egyetlen gyűjteményben sem találtam, csak a bírálat ismert«”.

37 Vegyesek. A Naprendszer térképe. *Evangelikus Népiszkola*, 18. (1907) 10:295–296.

38 A *Naprendszer* című térkép iskolai gyűjteményekben előfordulásáról l. a Hungaricana Magyar Közgyűjteményi Portál adatbázisát (www.hungaricana.hu)

39 A *Meteor* indulásáról tudósít: Az időjósítás lapja. *VU*, 50. (1903) 1:28. (jan. 4.); A *Meteor*. *BH*, 23. (1903) 8:7.; *Meteor*. *KK*, 12. (1903) 1:19–20.

jelent meg.³⁵ Az első (mutatvány)szám alcíme szerint a lap „*időjárást jósoló heti közlöny, melyet meteorológiai, csillagászati, erőműtani vagyis dynamofizikai alapon*” szerkesztett Vozáry, de a 2. számtól már „*természettudományi és időjárást jósoló heti közlöny*”-ként határozta meg magát a kiadvány. Az első évfolyamban még jelentek meg cikkek (a gyorstávíróról, az időjárásról, Vozáry időjósolási módszeréről, az alkoholoról és a nikotinról, a légekémcső használatáról, Rudolf Falb osztrák meteorológus haláláról). 1903. október 2-án már Szombathelyen, 1904-től pedig csak többnyire egylapos „*időjelző levél*” formában jelent meg a *Meteor*, amelyben időjelzés, szerkesztői üzenetek és ritkán reklámok kaptak helyet. Az újságnak több mint 420 előfizetője volt. 1907-től Budapesten jelent meg a lap,

amely ritkán cikket is közreadott (*A mai általános és az én mechanikai meteorológiai rendszeremnek az összehasonlítása*, 1907–1908).

Vozáry időjárás-előrejelzéseit a szakemberek közül többen kételkedéssel fogadták. Dr. Anderkó Aurélt, a meteorológiai intézet adjunktusát Az *Újság* 1907 decemberében meginterjúvolta, aki lekicsinylően szövegezte Vozáry módszeréről. Erre Vozáry a *Meteorban* azt felelte, hogy maga Anderkó kereste fel a lapot, hogy nyilatkozzék, az adjunktus e nyilatkozat miatt annyira dühbe jött, hogy szóval inzultálta a mérnököt és szemtelenségnek nevezte az állítást. Vozáry rágalmozásért és becsületsértésért beperelte Anderkót, aki azonban a bíróság előtt sajnálkozását fejezte ki, így a panaszos visszavonta feljelentését és az eljárást megszüntették.⁴⁰

Vozáry a *Meteor* hasábjain tette közzé javaslatát egy obszervatórium felállítására és az ahhoz szükséges 300 000 korona összegyűjtésére.⁴¹ Célja az volt, hogy a 80%-ban helytálló előrejelzéseinek pontosságát tovább növelje, de ehhez egy obszervatórium felállítására lett volna szükség. A felhívást jó szívet ajánlotta az erdélyi gazdáknak báró Bánffy Ferenc, mondván, hogy „*nekünk gazdáknak lévén a legfőbb érdekünk, hogy pontos és megbízható időjelzéseink legyenek, miért is nem helyeselhetem eléggé a főmérnök úr azon lépését, hogy az obszervatórium felállításához a magyar gazdák közreműködését kéri, és a magam részéről is bátor vagyok ajánlani, hogy minél többen jegyezzünk viszonyainknak megfelelő számú egy vagy több részvényt, melyek ügyis visszafizetésre kerülvén, inkább csak kamatnélküli kölcsön jellegét viselik*”. A közleménynek helyt adó Köztelek a hirdetményt a szerző felelősségére tette közzé, megjegyezve, hogy „*habár egy szóval sem vonjuk kétségbe Vozáry főmérnök úr működésének sikereit, a magunk részéről nem érezhetünk hivatást az ő meteorológiai rendszerének elbírálására. Tény az, hogy úgy a magunk tapasztalása, valamint számos gyakorlati gazda jelentése szerint, időjósolásai igen sok esetben*

■ Vozáry szépírási tankönyvének és találmányának, a légekémcsőnek a reklámja a *Meteorban*, 1903 (OSZK)

40 A megsértett *Meteor*. *BH*, 28. (1908) 43:16.

41 Felhívás a gazdaközséghez. *Meteor*, 5. (1907) 17. sz.

beváltak és a gyakorlat megerősíteni látszik az ő elméletét”.⁴² Az Amerikai Egyesült Államok igen irigylésre méltó időjárás-előrejelző rendszerét ismertette a *Köztelek* megjegyezte: „Mindezek az adatok persze amerikai arányokról és amerikai gazdagságról tanúskodnak, s a mi szerény viszonyaink között nem kívánhatunk többet, mint hogy egyben-másban példát vegyünk a kiválóan gyakorlatias érzékű amerikaiaktól s legalább ama tanulságokat értékesítsük a magunk hasznára, amelyeknek megvalósítása nem jár nagyobb áldozatokkal. Meteorológiai intézetünk kisebb arányban és szerény keretek között is eredményes és hasznos munkásságot mutathat fel, ennek a működésnek további fejlesztése és mind fokozottabb mértékben a mezőgazdaság szolgálatába való állítása mindenestre nemcsak kívánatos, hanem jelenlegi államháztartási viszonyaink között is megvalósítható. Főleg arra a Vozári Pál által felvetett eszmére utalunk, hogy állami segéllyel vagy társadalmi úton egy jól felszerelt obszervatórium állíttassék fel a nagy Alföldön, s hogy a vidéki jelzőállomások megfelelően fejlesztessenek arra a fokra, amelyen hasznos szolgálatot tehetnek egyrészt a meteorológia fejlesztésére, másrészt hazai mezőgazdaságunk pontos és megbízható informálására.”⁴³

A „Meteor” időjelző és elektrokulturái levelei utolsó száma Vozáry halála előtt nem sokkal, 1918. május 21-én jelent meg (16. évfolyam 10. szám).

Vozáry haláláról megemlékezve a *Pesti Hírlap* a tőzsdei hírek között is felelevenítette a mérnök időjárás-előrejelző tevékenységét:

„A »Meteor« című meteorológiai lapot – a határ-idős üzlet idejében – nagy érdeklődéssel olvasták a gabonatőzsdén. Időjósításai sokszor döntő hatással voltak a tendenciára. Szerkesztője: Vozáry Pál, tegnap Budapesten elhunyt. Körülbelül húsz évvel ezelőtt egy szegedi napilapba írta tudományos alappal bíró proféciáit és a P. H. gabonatőzsdéi rovata úgyszólván fölfedezte a derék törekvésű tudóst, aki aztán évek során át nekiünk avizálta a bekövetkező »csomópontokat«, míg végül megindította kis lapját, amely a gazdák körében bizonyos tekintélynek örvendett.”⁴⁴

Vozáry előrejelzéseit, illetve a *Meteor* előfizetési lehetőségeit számos lap közreadta annak megjelenése idején, alkalmanként megjegyezve, hogy „évről évre szaporodtak elismerői és ma már a földművelési miniszter is elismerte jelentőségét. Az időjelzés előnyeit leginkább a gazdaközönség használhatja ki”.⁴⁵

Előadások

Vozáry számos alkalommal ismertette tevékenységét az érdeklődő közönségnek. 1906. december 27-én a Földrajzi Társaság felolvasó ülésén előadást tartott a mechanikai meteorológiáról, előadását vetített képekkel kísérte.⁴⁶ 1907. április 6-án az Országos Magyar Gazdasági Egyesület (OMGE) közgazdasági szakosztály ülésén ugyancsak a mechanikai meteorológiáról tartott kísérletekkel egybekötött kétórás előadást a *Köztelek* című mezőgazdasági szaklap tanácsstermében.⁴⁷

Az OMGE igazgatóválasztmányának 1907. december 19-én tartott ülésén is beszámolhatott

42 Felhívás a gazdákhöz. *Köztelek*, 17. (1907) 46:1245.

43 Időjárásjelző állomások az északamerikai Egyesült-Államokban. *Köztelek*, 17. (1907) 92:2342.

44 A „Meteor”. *Pesti Hírlap* (= PH), 40. (1918) 147:9.

45 *VU*, 50. (1903) 32:1.; *Magyar Földművelő*, 7. (1904) (jan. 24., nov. 6., nov. 20). *Köztelek*, 16. (1906) 37:837., *Vegyesek*. Uo. 19. (1909) 100:2846., Uo. 20. (1910) 6:165. PH, 28. (1906) 200:12. PH, 38. (1916) 89:10–11. „Néhány év óta ... a Meteor álnév alatt rejtőző Vozáry Pál főmérnök látja el időjósításaival a gazdaközönséget és a tőzsdét, s azóta e tekintetben teljesen ki vannak elégítve az igények, amennyiben Meteor az ő rendszerével, mondhatnók kivétel nélkül, mindig pontosan megjósolja a napfoltokból a várható időjárást. A tőzsdén szentírásnak veszik, amit a Meteor jósol, mert csak egyszer-egyszer történik meg, hogy a jóslat egy-egy nappal elkésik. Mióta a Meteor rózsaszínű jelentései a tőzsdére járnak, azóta nincsenek időjárásbeli meglepetések, mert mindig tájékozva van a börze, hogy mi következtethető a napfoltokból, milyen idő lesz ma, holnap, holnapután.” Gabonatőzsdék. PN, 57. (1906) 119:20.

46 Tudományos élet. BH, 26. (1906) 334:15., Tudományos élet. Uo. 354:14.

47 Szakelőadás a meteorológiáról. BH, 27. (1907) 84:34. Az OMGE közleményei. *Köztelek*, 17. (1907) 26:1. Közgazdasági szakosztály ülése. *Köztelek*, 17. (1907) 29:780. Az előadás ábrákkal kiegészített szövegét a Meteor előfizetőinek április végén megküldeni ígérte. *Meteor*, 5. (1907) 13. sz. Diksz: Időjelzés. *Magyar Földművelő*, 10. (1907) 25:195–196.

a tudományos vizsgálódásainak új eredményéről, valamint olyan praktikus eszközöket mutatott be, amelyek az időjárás változásainak mérésére szolgálnak.⁴⁸

1908. április 3-án az Országos Közegészségi Egyletben tartott felolvasást *A mechanikai meteorológia és a füstemésztés az elektromosság segítségével* címmel, mondandóját kísérletekkel illusztrálta. Az érdeklődő orvosi és műszaki szakemberek tetszéssel fogadták az előadást.⁴⁹

1909. október 22-én a Magyar Úrinők Egyesülete második felolvasóestjén szerepelt előadásával.⁵⁰

Vozáry 1909-től egyre többet foglalkozott az elektromosság növények növekedésére gyakorolt kedvező hatásával, több cikket is szentelt a kérdésnek, ismertette az addigi külföldi

■ Villamos árammal kezelt és nem kezelt búza szalmájának és káposzta fejlődésének különbsége (Eredeti illusztráció Vozáry Pál cikkéhez, *Köztelek*, 1912)

kísérleteket és saját vizsgálatainak eredményét. Munkásságát a témával foglalkozó más cikkek is átvették.⁵¹

1911. november 8-án a Természettudományi Társulat Növényteni Szakosztályának ülésén Vozáry Elektrokultúra címmel tartott előadást az elektromosság növényekre gyakorolt hatásáról, az e tárgyban mások és saját maga által végzett kísérletek tapasztalatairól, így például arról, hogy „a száraz eljárás helyett ajánlatosabb a nedves eljárás, amely eljárás abból áll, hogy a villamosságot nem a légkör, hanem az öntöző vízszugár útján kell a növényvel közölni”. Bár előadását érdeklődéssel hallgatták, annak tényleges hasznosságáról a hozzászólók nem voltak meggyőződve.⁵²

1911. július 8-án az Alföldön (Kecskeméten) földrengés volt, amelyet később kisebb utórengek követtek. Az eseményről számos előadást tartottak, Vozáry Pál a Mezőgazdasági Múzeumban 1911. július 13-án. Nem értett egyet a geológusok azon véleményével, hogy a földrengést a rétegiegyenlítődés okozta, szerinte „az elektromosság az az erő, amely mint közvetlen ható ok, a földrengést előidézi s amely mint energia jelen van a légkörben, a földben, a bolygókban, sőt magában a világűrben is”.⁵³

Egyéb tevékenységei

Vozáry szakmai aktivitásának széles spektrumát mutatja, hogy nemcsak kataszteri vagy időjárásra vonatkozó, hanem más kérdésekkel is foglalkozott. 1894-ben a kataszteri nyilvántartást végző mérnökökről tett közzé vitát generáló cikket, részt vett és hozzászólott a technikusok kongresszusán.⁵⁴

Új rendszerű, bár vitatott értékű gyorsírást, valamint levelezőlapon használható titkosírást

48 Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület. *BH*, 27. (1907) 301:18.

49 Egyletek és intézetek. *PH*, 30. (1908) 81:8. ; Egyesületek. *PN*, 59. (1908) 81:18.

50 Egyesületek *BH*, 29. (1909) 248:16.

51 VOZÁRY PÁL: Elektrokultúra. *Köztelek*, 19. (1909) 94:2666–2667. VOZÁRY PÁL: Elektrokulturális kísérletek. *Köztelek*, 20. (1910) 72:2238–2239. BEKE LÁSZLÓ: Termésfokozás villamossággal. *Köztelek*, 20. (1910). 99:3059–3060. VOZÁRY PÁL: A villamos növénytermesztés (Elektrokultúra). *Köztelek*, 22. (1912) 54:1965–1969. 7 képpel.

52 Szakosztályi ügyek. *Botanikai Közlemények*, 10. (1911) 5–6:197–198. Tudományos élet. *BH*, 31. (1911) 267:16.

53 Előadás a földrengésről. *BH*, 31. (1911) 165:6.

54 VOZÁRY PÁL: A kerületi nyilvántartó mérnökök kérdéséhez. *KK*, 3. (1894) 9:6–8., amelyre válasz: TANGENS: Még egyszer a munkaeredmény megítéléséről. *KK*, 3. (1894) 11:4–5.; Technikusok kongresszusa. *PH*, 18. (1896) 246:2.

fejlesztett ki 1899-ben.⁵⁵ 1902-ben beszámolt azon kísérletéről, amely szerint a búzát közvetlenül a vetés előtt 3-4 óráig trágyalébe áztatva feltűnően kedvező eredmények nyerhetők, bár ezt Mezei Gyula növénykórtani szakember (fitopatológus), szakíró, a mosonmagyaróvári gazdasági akadémiai tanára, a *Köztelek* rovatvezetője szerint „csak azok hihetik el, akik a növényélettanban kellő jártassággal nem bírnak”.⁵⁶

1903-ban cikket írt a léghullámról a *Szegedi Napló* jubileumi kötetébe.⁵⁷ 1905-ben jelent meg dolgozata a mechanikai meteorológiáról, amely 1907-ben ismét megjelent, és erről a témáról később számos ismeretterjesztő előadást is tartott.⁵⁸ 1906-ban az ujjlenyomatokról készített ismertetőt, egyúttal arra kérte az olvasókat, hogy minél többen küldjenek neki ujjlenyomatokat tanulmányozás céljára.⁵⁹

1907-ben szabadalmaztatta eljárását a füst elektromossággal történő megszüntetésére. 1910-ben a földbirtokok együttes kezeléséről (a földszövetkezetekről) készített röpiratot.⁶⁰

1911 elején a *Pesti Hírlap* sporttudósítója arról írt, hogy nagy szükség volna egy mesterséges jégpályára és sajnos még nem akadt senki, aki annak létesítésére vállalkozott volna. E cikkekre válaszul jelentkezett Vozáry Pál, és beszámolt arról, hogy már az előző évben benyújtotta egy jégpalota létesítésére vonatkozó javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsához, és egy pénzcsoport készen áll arra, hogy a létesítmény megvalósuljon. Keresik a megvalósítás helyszínét, ahol majd „a hölgyek akár kivágot ruhában s a férfiak frakkban üzhetik ezen egészséges, soha meg nem unható szép sportot

ott, ahol a zene egyre szól s a zenészeknek sem dermedt ujjakkal nem kell játszaniok, sem pedig ezek dermedtségét nem fog kelleni melegedőhelyen hajlékonyá tenni.” A tervről fél év múlva ismét cikk jelent meg az újság hasábjain.

Cikket írt a Batthyány-birtok novai komlótelepén történt villámcsapásról (1912) és megfigyeléseivel a búza rozsdabetegsége elleni új védekezési módszerhez is ötletet adott.⁶²

A Földművelésügyi Minisztériumban

Vozáry 1907-ben ideiglenesen átkerült a meteorológiai intézethez, amelyről a *Kataszteri Közlöny* is megemlékezett: „Vozáry Pál kataszteri főmérnököt a m. kir. földművelésügyi miniszter – tekintettel az időjárás terén eddig elért sikereire – rendszerének bővebb kifejlesztése céljából a m. kir. meteorológia és földmágnassági intézethez próbaszolgálatra átvette. Távozó kollégánknak őszintén kívánjuk, hogy tapasztalatokon felépült rendszere a legszigorúbb tudományos vizsgálatot is kiállja és minden tekintetben beváljék.”⁶³

1909-ben aztán véglegesen is kikerült a kataszteri szolgálatából, és kataszteri felügyelőként új munkahelyre, a Földművelésügyi Minisztérium fennhatósága alatt működő Gazdasági Műszaki Hivatal (Budapest, V. ker. Vécsey u. 3., 1913-tól Zoltán u. 6.) telepítési alosztályára került, amelynek ügykörébe tartoztak a „telepítési, felmérési és a mérnöki szakmába vágó műszaki ügyek, a vízügyek és a magas építkezési ügyek kivételével”. Vozáry a polgári állami tisztviselők bronz jubileumi emlékéremének tulajdonosa lett 1910-től.⁶⁴

55 Gyorsírás. *PH*, 21. (1899) 275:4. Titkos írás levelezőlapon. *PN*, 50. (1899) 107:13.

56 Levélszekrény. *Kérdések. Köztelek*, 12. (1902) 83:1638–1639.

57 VOZÁRY PÁL: A léghullám. *A Szegedi Napló huszonöt éve, 1878–1903. Jubiláris emlékmű*. Szeged, 1904. 221–223.

58 VOZÁRY PÁL: A mechanikai meteorológia alapelvei. Tekintettel az időjárás változatainak okaira és az emberi szervezetnek ezen okok iránti érzékenységére. *Borászati Lapok*, 37. (1905) 15:301.

59 VOZÁRY PÁL: A daktiloszkópia. *Esztergom*, 11. (1906) 30:3–4.

60 „44614. lajstromszám. Vozáry Pál kir. kat. főmérnök ügyis mint Paupié Sándor főmérnök budapesti lakos jogutódja. — Eljárás füstnek megszüntetésére. VIII/k. oszt. 1907. nov. 25.” Nem hivatalos rész. Megadott szabadalmak. *BK*, 43. (1909) 163:7. POSZVÉK NÁNDOR: Az új honfoglalás a földszövetkezetek után. *Gazdák Lapja*, 9. (1910) 16:1–2.

61 Korcsolyázás. Jégpalota Budapesten. *PH*, 33. (1911) 8:19. VOZÁRY PÁL: Jégpalota a Margitszigeten. *PH*, 33. (1911) 23:21. Jégpalota és parti fürdő. *PH*, 33. (1911) 151:15.

62 VOZÁRY PÁL: Egy villámcsapásról. *Köztelek*, 22. (1912) 58:2092. MARTON ANDOR: Egy remélt védekezési mód a rozsdá ellen. *Köztelek*, 23. (1913) 9:263–264.

63 Személyi hírek az országos kataszteri felmérés köréből. *KK*, 16. (1907) 9:208.

64 *MTCN*, Bp., 29. (1910) 352.; 30. (1911) 354.; 31. (1912) 359.; 32. (1913) 374.; 33. (1914) 383.; 34. (1915) 387.; 35. (1916) 387. Kataszteri felügyelővé kinevezése: *Földművelési Értesítő*, 20. (1909) 7:1.; *BK*, 43. (1909) 32:1.; *BH*, 29. (1909) 34:10.; Kinevezés. Uo. 35:19.

Nyugdíjazása

Vozáry 1895-ben olyan készüléket tervezett, amelynek segítségével az időjárás-változást lehetett megjósolni. A mérnökről a készüléket ismertető cikk megjegyezte, hogy „a Szegedi Napló rendszeren közli jóslatait, egyik napról a másikra. Szegeden nagyon bíznak jóslataiban”. Vozáry az ország minden részében szeretett volna megfigyelést tenni ezzel a kronográffal, ezért az érdeklődők jelentkezését várta Hódmezővásárhelyen.⁶⁵

Vozáry munkássága végén már nem csak az idő előrejelzését, de az időjárás befolyásolását is vallotta, amely céljára egy gépet talált ki. Azt állította, hogy „szerkezetével megváltoztathatja az időjárást, illetve azt szabályozhatja, mert elektromos hullámokkal el tudja oszlatni a felhőket”.⁶⁶

Vozáry az őt ért kritikák ellenére kitartóan és konokul végezte kutatómunkáját. Kísérleteit – amelyekkel azt a kérdést kívánta megoldani, „miként lehetne az időjárás alakulását villamos erőre berendezett telepen fejlesztett elektromos hullámok segítségével befolyásolni” – nyilvánosan is bemutatta az érdeklődőknek és a sajtó képviselőinek 1916. március 9–11-én. Vozáry eredményei szerint „állítólag közvetlenül sikerült befolyásolnia a légköri pára- és csapadék-képződést s amelyek nagyobb arányokban való folytathatásától az időjárás szeszélyes változásainak bizonyos, a termelés időnkénti szükségleteihez simuló korlátozását is reméli”.⁶⁷

Végül 1916. április 6-án a földművelésügyi miniszter Vozáry időgépeinek működését tanulmányozandó bizottságot hívott össze, amelynek tagjai voltak Eötvös Loránd egyetemi tanár, dr. Wittmann Ferenc műegyetemi tanár és dr. Róna Zsigmond, a meteorológiai intézet igazgatója. Eötvös kedvezőtlenül nyilatkozott a kísérletekről, a bizottságban „a jelek szerint az a vélemény alakult ki, hogy sem a szer-

kezetnek, sem az elméletnek, amelynek alapján a gép működik, nincs értéke”. Később Augustza főhercegnő is megtekintette az időgépet.⁶⁸

A bizottság kedvezőtlen véleménye egyúttal Vozáry karrierjének végét is jelentette, mert a miniszter úgy döntött, hogy nyugdíjazza az idős mérnököt. Az erről tudósító cikk szerint Vozáry még Konkoly Thege Miklós csillagász és meteorológus pártfogásával fejlesztette tudását a meteorológiai intézetben, és arra jutott, hogy a villamosságnak hatása van az időjárásra, ezért egy időjárás-szabályozó gépet szerkesztett. A mérnököt felszólították, hogy adja be nyugdíjazási kérelmét, így távoznia kellett kísérletei színhelyéről, a Növényélet- és Körtani Állomásról (II., Hermann Ottó-út 17.). „De mindez nem csüggeszti az öreg felhőkergetőt”.⁶⁹ A Meteorban „Mit tettem én?” címmel panasolta el Vozáry a rajta esett sérelmeket: „Mit tettem én olyat, ... amivel valakinek valami kárt vagy bajt okoztam volna akkor, amidőn már évtizedek előtt kísérleti úton rájöttem arra a tényre, hogy az elektromosság a levegőre vagy a levegőben levő párák részecskéire befolyást gyakorol.”⁷⁰

Vigaszul szolgált azonban számára, hogy időjárás-előrejelzéseire még később is odafigyeltek. 1916 nyarán „a bakfisrendezés legényes ötlete volt, hogy az ünnepség számára mindenáron jó időt akartak biztosítani. Ezért hát szombaton bakfisküldöttség kereste fel Vozáry Pál főmérnököt és nagyon szépen megkérték a »jó Vozáry bácsit«, hogy vasárnap délutánra csináljon jó időt. Ez a fáradozás úgy látszik, sikerrel járt, mert – mint emlékeziünk – szombaton este és éjszaka hatalmas viharban volt részünk, vasárnap délelőtt is még hideg északi szél kényszerítette ránk a felöltőt, vasárnap délutánra pedig kiderült az ég, és kellemes napfény ragyogta be a Margitsziget zöldlombos fáit.”⁷¹

IV. Károly koronázási ünnepségén is ő gondoskodott a megfelelő időjárásról, amely az

65 Kronográf. *BH*, 15. (1895) 135:7. Időjóslás. *BH*, 15. (1895) 172:8.

66 Az időgép. *BH*, 36. (1916) 99:8.

67 Meteor nyilvános kísérletei. *Köztelek*, 26. (1916) 10:311.

68 Tudós-bizottság Vozáry kísérleteinél. *PN*, 67. (1916) 99:9.

69 Nyugdíjazták az óbudai felhőkergetőt. *PN*, 67. (1916) 136:7.

70 Vozáry és találmánya. *Délmagyarország*, 5. (1916) 118:5.

71 Bakfisnap a Margitszigeten. *PN*, 67. (1916) 163:11.

arról tudósító hírlapot is megnyugtatta: „... nyilatkozik Vozáry Pál, aki Meteor álnéven igazgatja a felhők járását. Jóslatának egy pontja így hangzik: Jelenleg és a hónap legnagyobb részében Budapestről távol lévén, így személyesen nem vezethettem Budapesten a szabályozást, ami így természetesen nem hozhat oly eredményeket, mintha azt magam személyesen vezetném, s ezért azon napfényes napok, melyek a novembert oly kellemessé tették, decemberben legnagyobb részét hiányoztak, de 21-ike körül hazatértek, amidőn a napfényes napok is újra jobban kialakulnak Budapesten és környékén s igyekezni fogok, hogy 30-ika is napfényes, kellemes időt hozzon a koronázásra. Ez a jó szándékú nyilatkozat nekünk teljes megnyugvással szolgál, mert bízunk benne, hogy időjósaink igyekezetén nem fog múlni a koronázás külső fénye.”⁷²

Megemlékezés halálakor

Vozáry Pál 68 éves korában, 1918. június 20-án hunyt el Budapesten.⁷³

A Pesti Hírlap megemlékezése szerint „megvolt a maga külön lelkes közönségköre, amely élénk figyelemmel kísérte az ő időjárás jósait. Legutóbb azzal tűnt föl, hogy egy időgép-et konstruált, amellyel a felhők járását akarta szabályozni, de az első kísérletezéseken túl nem jutott vele.”⁷⁴ A Pesti Napló nekrológja úgy fogalmazott, „hogy kicsoda volt, nem sokat kell magyaroznunk a magyar olvasóközönségnek, minthogy az évek során fogalomná vált a neve, lassanként elmaradt mellőle keresztnév, ami mindig a híresség jele, s a vezetéknévét is majdnem kisbetűvel írtuk”, továbbá „a tudományos elmélet nem mondott ellent az elvének, de a gyakorlat csak kevés esetben igazolta és egyelőre csak mint kísérletezőt könyveli el a tudomány is, kinek munkáját talán majd mások folytatják”.⁷⁵

A Budapesti Hírlap megemlékezése szerint „Az elhunytat mint »esőcsinálót« néhány évvel ezelőtt sűrűn emlegették az újságok. Vozáry ugyanis azt hirdette, hogy ő elektromos sugárral a felhőket összebb tudja terelni és szét is tudja kergetni, tehát ha kell, esőt tud csinálni. Olyan következetességgel folytatta erre irányuló »kísérleteit« és annyi állhatatossággal hirdette igazát, hogy végre is komoly tudósok hozzáértő bizottsága vizsgálta meg a rendszerét, amelyről azután kitűnt, hogy semmit sem ér.”⁷⁶

A Köztelek, amelyben 1910–1916 között rendszeresen jelentek meg Vozáry Pál cikkei és időjárás-előrejelzései, úgy búcsúztatta a mérnököt: „nevét és működését a magyar gazdaközönség az általa szerkesztett »Meteor« című időjelző és elektrokulturális lap révén ismeri. A gazdatársadalom felkarolta Vozáry vállalkozását és időjelző módszerét nem csodának vette, hanem az általa szerkesztett csillagászati, forgatható térképpel a csillagok állását is bármikor meghatározhatta. ... Szerény tudós volt, akit a hivatalos tudomány lemosolygott, de aki eszméiben bízva, élete végső napjáig remélt a sikerben. ... Eszméinek tudományos értékét csak a jövő van hivatva eldönteni. Szerény, kedves tudósunk emlékét a nagyközönség humoros alakban, a magyar gazdaközönség illő tisztelettel őrzi meg.”⁷⁷

Vozáry emlékét még két évtized múlva is felelevenítették, amikor találmányához hasonló eszközt híret adták közre: „Bizonyára sokan vannak, akik emlékeznek még a sokat gúnyolt Vozáry Pál találmányára, mely abból áll, hogy a feltaláló elektromos hullámok segítségével akarta befolyásolni a felhőképződést. Most egy ehhez hasonló találmány híre érkezik Hollandiából. Az új találmány az időjárást mesterségesen előállított elektromos töltésű részecskével akarja befolyásolni. Hogy milyen sikerrel, azt egyelőre még titokban tartják.”⁷⁸

72 A koronázás napján szép idő lesz. *BH*, 36. (1916) 354:11.

73 Halálozás. *KK*, 27. (1918) 5–6:93. Vegyesek. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*, 52. (1918) 27:232

74 *PH*, 40. (1918) 147:8.

75 *PN*, 69. (1918) 147:8.

76 Gyászrovat. *BH*, 38. (1918) 147:8.

77 Vegyesek. *Köztelek*, 28. (1918) 26:1075.

78 Az időcsináló gép. *Tolnai Világlapja*, 35. (1935) 2:40.